

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7822>

Number: 74 , p. 15-28, Spring 2019

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayın Kabul Tarihi / Article Acceptance Date

07.10.20198

06.02.2019

Yayınlanma Tarihi / The Published Date

25.03.2019

İPUÇLARININ ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİNDEKİ ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF TIPS IN THE LEARNING AND TEACHING PROCESS

Doç. Dr. Mehmet Şahin

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0416-7399>

*Çankırı Katatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
mehmetsahin_38@hotmail.com*

Öz

İpuçları öğrencilerin doğru cevap verme olasılığını arttıran uyarıcılardır. İpuçlarının işlevi öğrencilere sunulan öğretim hizmetini etkili kılmak ve öğrencilerin etkin katılımını sağlamaktır. Öğretim ortamında sunulan ipuçlarının öğrencinin bilişsel giriş davranışlarına, genel yetenek düzeylerine, duyuşsal giriş özelliklerine ve öğrenme yollarına uygun olması gerekir. Ayrıca ipuçları öğrenme etkinliklerinde öğrenme durumuna, değerlendirme etkinliklerinde hatırlamaya yönelik kullanılır. Öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilere neleri, niçin ve nasıl yapacağını ileten ipuçlarının belli bir biçimi yoktur. Bunlar, sözlü, yazılı, resim, sema, eşya örneği, durum, jest, mimik, dramatik ya da gerçek olay vb. olabilir. Bu araştırmanın amacı, aday öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan ipuçlarının önemine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Çankırı Katatekin Üniversitesinde pedagojik formasyon eğitimine katılan 319 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri beş bölümden oluşan veri toplama aracıyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikle birlikte Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının öneminin farkında oldukları, görsel ipucu türlerine daha çok önem verdikleri, ipuçlarının ne öğretileceği konusunda etkili olduğu ve ipuçlarının işlevlerine önemli ölçüde katıldıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçları türleri ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. İpuçlarının etkili olduğu öğeler cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark gösterirken bölümlerine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. İpuçları verilirken dikkat edilecek ölçütler ve ipuçlarının işlevleri ile

ilgili görüşleri ise cinsiyetlerine ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Hizmeti, Öğretim Süreci, İpucu

Abstract

Tips are stimulants that increase the likelihood of students responding correctly. The function of the tips is to make the teaching service available to students effectively and to ensure the effective participation of the students. The tips presented in the teaching environment should be appropriate to the cognitive input behaviors, general ability levels, affective entry characteristics and learning paths of the students. In addition, the tips are used in learning activities to remember the learning situation and evaluation activities. In the process of learning and teaching, there is no specific form of tips that conveys what to do, why and how. These are verbal, written, picture, sema, article example, case, gesture, mimic, dramatic or real event etc. can. The purpose of this research is to determine the views of candidate teachers on the use of tips in the learning and teaching process. Descriptive scanning method was used in the study. The study group of the research is composed of 319 candidate teachers participating in pedagogical formation training at Çankırı Karatekin University. In order to collect the data of the study, five parts data collection tool was developed. In the analysis of the data, Mann Whitney-U test and Kruskal Wallis test were used together with descriptive statistics. According to the results of the research, it is seen that the candidate teachers are aware importance of tips used in the teaching process, they are more importance the types of visual tips, they are effective on what to teach the tips and they participate in the functions of the tips to a great extent. Teacher candidates' opinions about the types of clue used in the teaching process do not show any significant difference according to the sex and the sections. Items for which the tips are effective show a meaningful difference according to the sex but do not make a meaningful difference compared to the section. The criteria to be considered when giving the tips and the views of the functions of the tips differ significantly from the gender and the section.

Key Words: Teaching Service, Teaching Process, Tips

Giriş

Planlı eğitimin yapıldığı yer olarak okullarda öğrenci davranışlarına yön verecek öncelikli kişiler öğretmenlerdir. Etkili öğretmenler; öğrencilerinin aktif öğrenmelerini, tartışmalarını, araştırmalarını, yazmalarını, değerlendirmelerini, deney yapmalarını, modeller, metinler ve ürünler ortaya koymalarını sağlar (Aslan ve Sağlam, 2017). Bu yönüyle öğretmen öğretim sürecinin en önemli belirleyicisi ve temel ögesidir (Usta ve Bozdoğan, 2011). Çünkü öğretim sürecinde öğreticinin yani öğretmenin en önemli görevi öğrenciye yol göstermektir. Aynı zamanda öğretmen, öğrenme çevresinin hazırlayıcısı ve düzenleyicisidir. Öğretmen bu görevlerini çeşitli durumlarda ipuçları vererek, öğrenciyi öğrenme sürecine katarak, öğrencileri pekiştirerek, dönüt ve düzeltmeler vererek ve öğrenme sonuçlarını izleyerek gerçekleştirir (Mirzeoğlu,

Palas, Özcep ve Alparslan, 2007). Öğrenci, öğretim sürecinde öğretmenle ve onun hazırladığı çevreyle etkileşimde bulunur (Can, 2015). Sınıftaki öğretim ortamının düzenlenmesi, etkinliklerin belirlenmesi, ders araç gereçlerinin ve öğretim yöntemlerinin seçimi ve kullanılması öğretmenin sorumlu olduğu alanlardan bazılarıdır (Cerit, 2008). Özellikle kavram yanlışlarının giderilmesi amacıyla farklı öğretim yöntem ve teknikleri ile birlikte ipuçlarının kullanılması önemli görülmektedir (Sarı, 2018). Bu nedenle öğrenme ve öğretme sürecinin başarısı öğretmenin başarısına bağlıdır.

Öğretim sürecinde öğretim hizmetinin niteliğini etkileyen birçok değişken vardır. Bu değişkenlerden ilk sırada yer alan ipucu (işaret ve açıklamalar) öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilere neleri, niçin ve nasıl yapacaklarını gösteren iletilerdir (Güven, 2013).

Öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmesi, bilgiyi, yönetebilmeyi, yönlendirebilmeyi, öğrenme gücü kazanmayı, neyi, neden, ne amaçla öğrenecek olduğunu bilmesine bağlıdır (Aydın, 2012). Bu bağlamda öğretmenin temel işlevi öğrencilerde bilgi birikimini sağlamak değil, başta ipuçları olmak üzere öğretim hizmetinin niteliğini etkileyen değişkenleri etkili kullanmaktır. İpuçları sözlü, yazılı, görsel, vb. tüm duyu organlarını etkileyecek olan öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yönelten varlık, olay, olgu, kavram vb. olabilir (Özbek, 2008). Şekil, resim, şema, örnek ya da gerçek olay, jest, mimik vb. ipuçlarına örnek sayılabilir (Güven, 2013). İpuçları, öğretmen tarafından öğrenci kazanımlarını gerçekleştirmek için öğrencilere anlatılacak konu ile ilgili verilen kısa bilgilendirmelerdir. İpuçları, doğru yanıtı hatırlatıcı uyarıcı olarak öğrencileri harekete geçirir ve istenilen davranışın yapılmasına yardımcı olur.

İpuçları öğrencilerin doğru cevap verme olasılığını arttıran uyarıcılardır. Başka bir ifadeyle ipuçları, doğru cevabı hatırlatmak amacıyla öğrenciye sunulan işaretler ve yönergelerdir. Bloom'a (1979) göre öğrenme öğretme sürecinde kullanılan işaretler öğrenci başarısındaki %14'ünü açıklama gücündedir (Tertemiz, 2011). İpuçlarının işlevi öğrencilere sunulan öğretim hizmetinin etkili kılmak ve öğrencilerin etkin katılımını sağlamaktır. Öğretim ortamında sunulan ipuçlarının öğrencinin bilişsel giriş davranışlarına, genel yetenek düzeylerine, duyuşsal giriş özelliklerine ve öğrenme yollarına uygun olması gerekir. İpuçları yardımıyla öğrenciler neyi, niçin ve nasıl öğreneceklerini kavradıkça derse katımları ve başarıları da artacaktır (Güven, 2013).

Öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilere neleri, niçin ve nasıl yapacağını ileten ipuçlarının belli bir biçimi yoktur. Bunlar, sözlü, yazılı, resim, sema, eşya örneği, durum, jest, mimik, dramatik ya da gerçek olay vb. veya bunlardan bir kaçını birden içeren kom-

pozisyonlar biçiminde de olabilir. Doğru yanıtı hatırlatıcı, uyarıcı olarak tanımlanabilen ipucu, öğrenme- öğretme ortamında zamanı gelince kullanılmalıdır (Can, 2015). Yardımcı ayırt edici uyarıcı olarak bilinen ipucu, hedef davranışın ortaya çıkma sıklığını arttırmaya yardımcı olması için sunulur. Yeni bir davranış öğretilirken, genellikle davranışın görülme sıklığını arttırmak için birçok değişkenle birlikte ipuçları kullanılır (Birkan, 2013).

İpuçları öğrenme etkinliklerinde öğrenme durumuna, değerlendirme etkinliklerinde hatırlamaya yönelik kullanılır. İpuçlarının verilmesinde öğrenci kazanımları, dersin içeriği, öğrenci düzeyi, kültürel faktörler ve çevre fırsatları göz önünde bulundurulmalıdır (Can, 2015). Bireysel farklılıklardan dolayı öğretmen öğrencilere çok sayıda ve farklı ipuçları vermeye özen göstermelidir. İpuçları, hedef davranışlara, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine, öğretim ilke ve yöntemlerine uygun ve öğrenci için anlamlı olmalıdır (Özbek, 2008). Bu ilkelere uygun verilen ipuçları, öğrenme ve öğretme sürecini kolaylaştırır, öğrenciyi düşünmeye sevk eder, öğrenciyi cevap vermeye özendirir ve kritik noktaları vurgular (Şahin, 2015). Bunların yanı sıra ipuçları öğrenciye bilgi verir, dikkatinin bir noktaya yönelmesini sağlar, eski bildiklerini hatırlamasına, değişik öğeler arasındaki ilişkileri kurmasına ve bir etkinliğe yönelmesine yardım eder. İpuçları öğrenciye bilgi verir, dikkatinin bir noktaya yönelmesini sağlar, eski bildiklerini hatırlamasına, değişik öğeler arasındaki ilişkileri kurmasına ve bir etkinliğe yönelmesine yardım eder (Mirzeoğlu vd. 2007).

Öğretmenin öğrenme ve öğretme sürecinde kullandığı ipucu türleri farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlar arasında a) sözel ipuçları b) grafikler, şemalar, haritalar, modeller c) filmler, diyaloglar, resimler d) gösteriler, oyunlar, dramalar e) anılar, öyküler, şarkılar f) jest, mimik vb. sayılabilir (Can, 2015). Mimik ipucu, sözel ipucu, resimli (iki

boyutlu) ipucu, model ipucu, kısmi fiziksel ipucu ve tam fiziksel ipucu olmak üzere altı çeşit ipucu vardır. Yanlışsız öğretim yöntemlerinde kontrol edici ipucu ve kontrol edici olmayan ipucu kullanılmaktadır. Kontrol edici ipucu öğrencinin doğru tepki vermesini kesinleştiren ipucu; kontrol edici olmayan ipucu ise öğrencinin doğru tepkide bulunma olasılığını arttıran ancak kesinleştirmeyen ipucu olarak tanımlanır (Tekin, 1999). Özel eğitim çalışmalarında, aşamalı yardımla öğretim, giderek ipucunun azaltılmasıyla öğretim, sabit bekleme süreli öğretim, eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemlerinin yanı sıra, ilergeri zincirleme, pekiştirme ve dönüt verme, kendine yönerge verme gibi uygulamaların yer aldığı uygulama paketlerinin kullanıldığını söylenebilir (Özkan, 2007).

İpucu türleri arasında en yaygın kullanılanlar sözel ipuçlarıdır. Özellikle konuşma sırasındaki vurgular, yönergeler, sunulan örnekler ve sorular, ön bilgilerin hatırlatılması sözel ipuçlarıdır. Genellikle önemli yerleri vurgulamada ve dikkati çekmede etkili kullanılır. Wolery vd. (1992) en az beş tür sözel ipucu olduğunu belirtmiştir. Bunlar, (a) öğrenciye davranışı nasıl yerine getireceğini söyleme, (b) öğrenciye davranışın bir bölümünü nasıl yerine getireceğini söyleme, (c) öğrenciye davranışı yerine getirmesi için bir kural sunma, (d) öğrenciye davranışı yerine getirmesi için dolaylı yollarla açıklama sunma, (e) değişik alternatifleri anımsatma olarak sayılabilir (Akt. Tekin, 1999). İlköğretim için renkli resim setleri, çizgi filmler, oyunlar ipucu olarak etkili bir şekilde kullanılabilir. Lise ve daha yukarı düzeyde ise, jest ve mimikler, sözel uyarıcılar ipucu olarak daha etkili olabilir (Can, 2015). Buluş yoluyla öğrenme sürecinde öğrencinin problemi çözebilmesi için öğrenciye yeterli zamanla birlikte, gerekli araç-gereç sağlanarak, öğrenci soru ve ipuçlarıyla yönlendirilmelidir (Kara ve Koca, 2004). İpuçlarının türü ne olursa olsun, hedef davranışlara göre ipucu seçilmelidir. Devinişsel alanda öğretmen davranışları, becerinin filmi veya slaytı, akış seması, etkili bir ipucu olabilir.

Öğrencinin içinde yaşadığı kültürel ortam da dikkate alınmalıdır. Çünkü her ileti kültürle sıkı sıkıya ilişkilidir (Can, 2015).

Öğretmen öğrenme ve öğretme sürecinde ipuçlarını kullanırken doğru yerde ve doğru zamanda kullanılmasına özen göstermelidir. Bu nedenle ipuçlarının kullanılmasında uyulması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Özçelik, 1988; Sönmez, 2001). a) Sınıfa sorulan soru, öğrencilerce yanıtlanmadığı zaman, öğretmen sorunun yanıtını kendisi vermeme, uygun ipuçlarını işe koşarak öğrencinin doğru yanıtı bulmasını sağlamalıdır. b) Öğretmen öğrencinin düzeyine uygun ipuçlarını kullanmalıdır. c) İlköğretimde öğrenciler somut işlemler döneminde olduklarından, ipuçları da genellikle somut olarak sunulmalıdır. Ancak her zaman somut ipuçları kullanılabılır. d) Öğretmenin soruları yanıtlarken, öğrencilere karşı gösterdiği jest, mimik, el, kol, vücut, göz vb. hareketleri de eğitim ortamında ipucu işlevini görebilir. e) Öğrenci soruyu doğru yanıtlarken ona tebessümle bakılmalı, yanlış yanıtlarken; göz, yüz ifadeleri değiştirilmelidir. Öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan ipuçlarının işlevi ise şu şekilde sıralanabilir (Can, 2015). Bunlar arasında a) dikkati çekmede ve sürdürme b) öğrenciyi hedeften haberdar etme, c) ön öğrenmelerin sunulması d) öğrencinin katılımını sağlanması e) öğrenme güçlüğünün giderilmesi yer almaktadır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi ipuçlarının öğrenme ve öğretme sürecinde önemli bir işlevi vardır. Bu işlevinin etkili bir şekilde gerçekleşmesi ipuçlarının doğru yerde ve doğru zamanda kullanılmasına bağlıdır. Bu nedenle öğretmenlerin ipuçlarının temel işlevleri ile birlikte nerede nasıl kullanılacağı konusunda duyarlı olması gerekir. Özellikle öğretmen adaylarının ipuçlarının bu işlevleri ile ilgili farkındalık düzeyleri oldukça önemlidir. İlgili alanyazın incelendiğinde bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Çalışmanın ipuçlarıyla ilgili alan yazındaki boşluğun doldurulmasına bir katkı

sağlayacağı umulmaktadır. Bu araştırma, aday öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan ipuçlarının önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın bu temel amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının ipucu türleri, ipuçlarının etkili olduğu yerler, ipuçlarının kullanılmasındaki ölçütler ve ipuçlarının işlevleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının ipuçları ile ilgili görüşleri ile kişisel bilgileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Bu çalışmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi ko-

şulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 1991).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini eğitim fakültesi olmayan üniversitelerce düzenlenen pedagojik formasyon eğitime katılan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Çankırı Karatekin Üniversitesinde verilen pedagojik formasyon eğitime katılan 450 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem grubundan 319 öğretmen adayı veri toplama aracını veri işlemeye uygun bir şekilde doldurmuştur. Böylece araştırmanın örneklemini 319 kişi ile sınırlı kalmıştır. Örneklem seçiminde ulaşılabilir örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Örneklem grubu ile ilgili kişisel bilgilerin dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Kişisel Bilgilere Göre Dağılımları

Gruplar	Alt gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	210	65,8
	Erkek	109	34,2
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı	64	20,1
	Tarih ve Coğrafya	105	32,9
	Felsefe ve Sosyoloji	115	36,1
	Diğer	35	11

Tablo 1’e göre örneklem grubunu oluşturan 319 katılımcının kişisel bilgileri cinsiyet ve eğitim aldığı bölüm yönünden analiz edilmiştir. Örneklem grubu cinsiyet yönünden % 65,8’i kadınlardan, % 34,2’i ise erkeklerden oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının % 20,1’i Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, %32,9’u Tarih ve Coğrafya bölümünde, %36,1’i Felsefe ve Sosyoloji bölümünde, % 11’i de diğer (iktisat, işletme, FKB, sağlık) bölümlerde eğitim görmektedirler. Bu verilere göre örneklem grubunda cinsiyet yönünden kadınlar, bölüm yönünden ise Felsefe ve Sosyoloji bölümü öğretmen adayları çoğunluğu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri beş bölümden oluşan veri toplama aracıyla elde edilmiştir. Birinci bölümde cinsiyet ve bölümle ilgili çoktan seçmeli sorular, ikinci bölümde ipucu türleri (5 madde), üçüncü bölümde ipuçlarının etkili olduğu öğeler (4 madde), dördüncü bölümde ipuçları verilirken dikkat edilecek ölçütler (6 madde) ve beşinci bölümde ise ipuçlarının işlevleri (15 madde) ile ilgili toplam 30 maddelik likert tipi ölçek yer almıştır. İpuçlarına ilişkin ölçekte yer alan maddelerin önem derecesi hiç (1), çok az (2), kısmen (3), oldukça (4), tamamen (5) seçenekleriyle ölçülmüştür. Veri toplama aracını geliştirmek

için ilgili literatür taranmıştır. Ayrıca veri toplama aracının kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla eğitim bilimleri alanında öğretim üyesi üç uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşler sonucunda veri toplama aracında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uzmanların tamamı veri toplama aracına "uygun/geçerli" görüşünü verdikten sonra veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve İşlem

Veri toplama aracı, örneklem grubunda yer alanların isteğine bağlı olarak ce-

vaplanması sağlanmıştır. Aracın 2, 3, 4 ve 5. bölümlerini oluşturan maddelerin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Veri toplama aracının, geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı, Bartlett küresellik testi (BKT), maddelerin faktör yükleri (MFY), açıklanan kümülatif varyans (AKV), maddelerin ayırt edicilik indeksleri (MAİ) ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı (CAK) değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Değerleri

BÖLÜMLER	KMO	BKT	AKV	MFY	MAİ	CAK
BÖLÜM 2	0,54	221,74	36,58	0,71-0,87	0,52-0,77	0,47
BÖLÜM 3	0,76	277,53	56,99	0,68-0,80	0,47-0,64	0,74
BÖLÜM 4	0,77	295,66	41,18	0,57-0,72	0,33-0,52	0,71
BÖLÜM 5	0,90	1753,89	39,83	0,52-0,73	0,47-0,66	0,89

Tablo 2'deki bulgularda da görüldüğü gibi, ipuçlarının önemine ilişkin verilerin toplanması amacıyla hazırlanan ölçek 4 bölümden oluştuğu için her biri ayrı ölçek olarak değerlendirilmiş ve bu kapsamda güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeklerin KMO testi değerleri 0,54 ile 0,90 arasında bulunmuştur. Pett, Lackey ve Sullivan (2003) KMO testi değerlerini $1,00 \leq KMO \leq 0,90$ mükemmel, $0,90 < KMO \leq 0,80$ iyi, $0,80 < KMO \leq 0,70$ orta düzey, $0,70 < KMO \leq 0,60$ zayıf, $0,60 < KMO \leq 0,50$ kötü olarak tanımlamıştır. Kaiser (1974) 0,5 oranını kabul edilebilir bir kesim noktası olarak ifade etmiş, KMO testi değerini 0,5-0,7 arası orta, 0,7-0,8 arası iyi, 0,8-0,9 arası çok iyi ve 0,9 üzerini süper şeklinde sınıflamıştır. Field (2000) ise KMO testi için 0,50 değerinin alt sınır olması gerektiğini ve $KMO \leq 0,50$ için veri kümesinin faktörleşemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca BKT anlamlılık değerinin .000 çıkması sonucu grup büyüklüğünün yeterli olduğu görülmüştür. İkinci bölümde yer alan ölçeğin KMO değerleri kötü ya da düşük ola-

rak tanımlanmakla birlikte sonuçlar KMO ve BKT sonuçları açımlayıcı faktör analizinin yapılabileceğini göstermiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda her ölçeğin tek faktörden oluştuğu görülmektedir. Ölçeklerin açıklanan varyans değeri 36,58 ile 56,99 arasında değişmektedir. Bu değerler düşük olmakla birlikte Kline'ye (2005) göre, tek faktörlü ölçeklerde toplam varyansı açıklama düzeyinin %30'un üzerinde olmasını yapı geçerliği için önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Ölçeklerde madde faktör yükünün en düşük 0,52, en yüksek 0,87'i olduğu, madde ayırt edicilik indeksinin ise en düşük 0,33, en yüksek 0,77 olduğu görülmektedir. Veri toplama aracının güvenilirlik çalışmaları kapsamında yapılan analizler sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,47 ile 0,89 arasında değişmektedir. Kılıç (2016) CAK değerlerinin sınıflandırılmasında $0,41 < \alpha < 0,60$ arasını 'düşük güvenilirlik' olarak nitelendirmektedir. İkinci bölümde yer alan ölçeğin CAK değerinin güvenilirliği düşük olmakla

birlikte veri toplama aracının mevcut araştırma kapsamında geçerli ve güvenilir olduğuna karar verilmiştir.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde veri toplama aracının birinci bölümünde yer alan bağımsız değişkenler için frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzdelik oran hesaplamaları yapılmıştır. Veri toplama aracının ikinci bölümündeki her bir maddenin ağırlıklı ortalaması hesaplanırken $(5-1=4 \cdot 4/5 = 0.8)$ formülü uygulanmış ve her bir seçeneğin puan aralığı 0,8 olarak bulunmuştur. Böylece "hiç" seçeneğinin puan aralığı 1.00-1.80, "çok az" seçeneğinin puan aralığı 1.81-2.60, "kısmen" seçeneğinin puan aralığı 2.61-3.40, "oldukça" seçeneğinin puan aralığı 3.41-4.20, "tamamen" seçeneğinin puan aralığı ise 4.21-5.00 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular buna göre yorumlanmıştır. Verilerin analizinde elde edilen verilerin normal dağı-

lım göstermemesi başka bir ifadeyle verilerin heterojen yapıda olması nedeniyle cinsiyet değişkeni yönünden Mann Whitney-U testi, bölüm değişkeni yönünden de Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis testi analizlerinde farkın anlamlı çıkması durumunda ise farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde anlamlılık düzeyi 0.05 kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde örneklem grubunun ipuçlarına yönelik görüşlere katılma düzeylerine yer verilmiştir. Ayrıca bu görüşler kişisel bilgilere göre analiz edilerek tablolar halinde yorumlanmıştır. Örneklem grubunun öğretim sürecinde kullanılan ipucu türleri ile ilgili maddelerin önem derecesi Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. İpucu Türlerinin Önem Derecesi

İpucu Türleri	\bar{X}
Görsel ipuçları	4.03
Beden dili ile verilen ipuçları	3.92
Gösteri ile verilen ipuçları	3.86
Sözel ipuçları	3.72
Yazılı ipuçları	3.63

Örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, öğretim sürecinde kullanılan ipucu türlerinin önem derecesine katılma düzeylerinin ortalaması 3.63 ile 4.03 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılanlara göre ipucu türlerinin tamamı oldukça önemli görülmektedir. İpucu türleri kendi içinde önem

derecesine göre görsel ipuçları, beden dili ile verilen ipuçları, gösteri ile verilen ipuçları, sözle ipuçları ve yazılı ipuçları olarak sıralanmaktadır. Örneklem grubunun ipuçlarının etkili olduğu eğitim programının öğeleri ile ilgili maddelerin önem derecesi Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. İpuçlarının Etkili Olduğu Eğitim Programının Öğelerinin Önem Derecesi

İpuçlarının Etkili Olduğu Öğeler	\bar{X}
Ne öğrenileceğini açıklamak için (içerik)	4.17
Nasıl öğrenileceğini açıklamak için (süreç)	4.12
Ne kadar etkili olduğunu anlamak için (değerlendirme)	4.12
Niçin öğrenileceğini açıklamak için (amaç)	4.07

Örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının etkili olduğu eğitim programı öğelerinin önem derecesine katılma düzeylerinin ortalaması 4.07 ile 4.17 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılanlara göre ipuçlarının etkili olduğu eğitim programının tüm öğeleri oldukça önemli görülmektedir. Eğitim programının öğeleri kendi içinde önem derecesine göre içerik, süreç, değerlendirme ve

amaç şeklinde sıralanmaktadır. Bu sıralamada içerik başta, amaç ise en sonda kalmıştır. Bu bulgu öğretmen adaylarının amaç ya da kazanım odaklı olmaktan çok içerik odaklı bir öğretim programı anlayışının etkisinde olduğunu düşündürmektedir. Örneklem grubunun ipuçları verilirken dikkat edilmesi gereken ölçütlerle ilgili maddelerin önem derecesi Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. İpuçları Verilirken Dikkat Edilmesi Gereken Ölçütlerin Önem Derecesi

İpuçları Verilirken Dikkat Edilmesi Gereken Ölçütler	\bar{X}
Öğretmenin deneyimi	4.21
Dersin kazanımları	4.16
Öğrencilerin düzeyi	4.16
Dersin içeriği	4.08
Sınıfın fiziki özellikleri	3.78
Kültürel özellikler	3.77

Örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, öğretim sürecinde kullanılan ipuçları verilirken dikkat edilmesi gereken ölçütlerin önem derecesine katılma düzeylerinin ortalaması 3.77 ile 4.21 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılanlara göre ipuçları verilirken öğretmen deneyiminin ölçüt olarak alınması tamamen, dersin kazanımları, öğrencilerin düzeyi, dersin içeriği, sınıfın fiziki özellikleri ve kültürel özelliklere oldukça önemli görülmektedir. Bu bulgulara göre öğretmen deneyimi ipuçları verilirken en

önemli ölçüt olarak algılanmaktadır. Kültürel özellikler ise en düşük ölçüt olarak görülmektedir. Tablo 4'te ipuçlarının etkili olduğu eğitim programının öğelerinde içerik en yüksek, amaçlar ise en düşük düzeyde önemli olduğu vurgulanmıştır. İpuçları verilirken dikkat edilecek ölçütlerde de öğretmen deneyiminin dersin kazanımlardan önemli görülmesi öğretmen merkezli ve içerik ağırlıklı bir sistemin etkisini olduğu düşünülebilir. Örneklem grubunun ipuçlarının işlevleriyle ilgili maddelerin önem derecesi Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. İpuçlarının İşlevlerinin Önem Derecesi

İpuçlarının işlevleri	\bar{X}
Konuya ilgi ve dikkat çekilmesi	4.28
Öğrencilerin güdülenmesi	4.21
Bilgilerin kalıcılığının sağlanması	4.19
Unutulan bilgilerin hatırlatılması	4.19
Derse etkin katılımın sağlanması	4.16
Dönüt ve düzeltme etkinlikleri	4.12
Karmaşık konuların açıklanması	4.11
Hedeften haberdar edilmesi	4.02
Yeni konuların öğretilmesi	4.01
Öğrenme güçlüklerinin giderilmesi	4.00
Konunun tekrar edilmesi ve özetlenmesi	3.97
Öğrenilen davranışların uygulanması	3.91
Bilgilerin transfer edilmesi	3.86
Önkoşul davranışların kazandırılması	3.82
Ölçme ve değerlendirme yapılması	3.72

Örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının, öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının işlevlerinin önem derecesine katılma düzeylerinin ortalaması 3.72 ile 4.28 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılanlara göre konuya ilgi ve dikkat çekilmesi ve öğrencilerin güdülenmesinde ipuçları tamamen önemli olarak görülmektedir. İpuçlarının işlevine yönelik diğer maddeler ise oldukça önemli görülmektedir. Bunlar ortalama puan yüksekliğine göre bilgilerin kalıcılığının sağlanması, unutulmuş bilgilerin hatırlatılması, derse etkin katılımın sağlanması, dönüt ve düzeltme

etkinlikleri, karmaşık konuların açıklanması, hedeften haberdar edilmesi, yeni konuların öğretilmesi, öğrenme güçlüklerinin giderilmesi, konunun tekrar edilmesi ve özetlenmesi, öğrenilen davranışların uygulanması, bilgilerin transfer edilmesi ve önkoşul davranışların kazandırılması olarak sıralanmıştır. İpuçlarının işlevleri ile ilgili maddeler önem derecesine göre sıralandığında ölçme ve değerlendirme yapılması en son sırada yer almaktadır. Öğretmen adaylarının ipuçları ile ilgili görüşlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. İpuçlarıyla İlgili Görüşlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

BÖLÜM	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Bölüm 2	Kadın	210	160,57	33719,00	11326,00	-0,15	0,88
	Erkek	109	158,91	17321,00			
Bölüm 3	Kadın	210	167,97	35273,50	9771,50	-2,16	0,03*
	Erkek	109	144,65	15766,50			
Bölüm 4	Kadın	210	167,97	35272,00	9773,00	-2,15	0,03*
	Erkek	109	144,65	15768,00			
Bölüm 5	Kadın	210	168,06	35292,00	9753,00	-2,17	0,03*
	Erkek	109	144,48	15748,00			

*P<0.05

Öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçları ile ilgili görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği veriler normal dağılım göstermediği için Mann Whitney-U testi ile analiz edilmiştir. Testin sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının ipucu türleri ile ilgili görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ancak öğretmen adaylarının ipuçlarının etkili olduğu öğeler, ipuçları verilirken dikkat edilecek ölçütler ve

ipuçlarının işlevleri ile ilgili görüşleri cinsiyeti göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). İpuçları ile ilgili görüşlere kadın öğretmen adaylarının katılma düzeylerinin ortalaması erkeklere göre daha yüksektir. Bu bulgu kadın öğretmen adaylarının ipuçlarının öneme erkek öğretmen adaylarına oranla daha fazla katıldıkları söylenebilir. Öğretmen adaylarının ipuçları ile ilgili görüşlerinin bölümlere göre karşılaştırılması Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. İpuçlarıyla İlgili Görüşlerin Bölümlere Göre Karşılaştırılması

Bölümler	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	Anlamlı fark (p)
Bölüm 2	Türk Dili ve Ed.	64	154,91	1.89	3	0.60
	Tarih- Coğrafya	105	161,60			
	Felsefe-Sosyoloji	115	155,70			
	Diğer	35	178,34			
Bölüm 3	Türk Dili ve Ed.	64	158,18	3.79	3	0,28
	Tarih- Coğrafya	105	156,09			
	Felsefe-Sosyoloji	115	171,05			
	Diğer	35	138,74			
Bölüm 4	Türk Dili ve Ed.	64	151,34	8.15	3	0,04* TD-D;TD-F;TC-F;TC-D
	Tarih- Coğrafya	105	143,67			
	Felsefe-Sosyoloji	115	173,33			
	Diğer	35	181,01			
Bölüm 5	Türk Dili ve Ed.	64	143,01	8.60	3	0,03* F-TD;F-TC;F-D;TD-D
	Tarih- Coğrafya	105	150,45			
	Felsefe-Sosyoloji	115	179,61			
	Diğer	35	155,27			

* $P<0,05$; TD: Türk Dili ve Ed.; TC: Tarih- Coğrafya; F: Felsefe-Sosyoloji; D: Diğer

Öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçları ile ilgili görüşlerinin bölümlere göre farklılık gösterip göstermediği veriler normal dağılım göstermediği için Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının ipucu türleri ve ipuçlarının etkili olduğu öğelerle ilgili görüşleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ancak öğretmen adaylarının ipuçları verilirken dik-

kat edilecek ölçütler ve ipuçlarının işlevleri ile ilgili görüşleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Testin sonuçlarına göre, ipuçları verilirken kullanılan ölçütler ve ipuçlarının işlevleriyle ilgili görüşlere katılma düzeylerinin ortalaması Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ile Tarih ve Coğrafya bölümü öğretmen adaylarının Felse-

fe- Sosyoloji bölümü ile diğer bölümü öğretmen adaylarına göre daha düşüktür.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, aday öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan ipuçlarının önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. İpuçları ile ilgili görüşler dört boyutta ele alınarak analiz edilmiştir. Öğretmen adayları ipuçları ile ilgili görüşlere oldukça ve tamamen katılmışlardır. İpuçları ile ilgili görüşlere katılmıyorum ya da kısmen katılıyorum görüşü ortaya çıkmaması öğretmen adaylarının öğretim sürecinde ipuçlarının önemini farkında olduklarını göstermektedir. Öğretme sürecinde öğreticinin yani öğretmenin en önemli görevi öğrenciye yol göstermektir. Çünkü öğretmen, öğrenmenin olacağı çevrenin hazırlayıcısı ve düzenleyicisidir. Öğretmen bu görevlerini çeşitli durumlarda ipuçları vererek, öğrenciyi öğrenme işine katarak, öğrencileri pekiştirerek, dönüt ve düzeltmeler vererek ve öğrenme sonuçlarını izleyerek gerçekleştirir (Mirzeoğlu vd. 2007). Öğretmenlerin ipuçlarının önemini farkında olmaları öğretim süreçlerinin niteliği açısından oldukça önemli bir gelişme olarak sayılabilir.

İpucu türlerinin tamamı oldukça önemli görülmüş, ancak kendi içindeki sıralamaya bakıldığında görsel ipuçları en başta, yazılı ipuçları ise en sonda yer almıştır. Öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının etkili olduğu eğitim programı öğelerinin tamamı oldukça önemli görülmüştür. Bunların kendi içindeki sıralanmasında ipuçlarının ne öğrenileceğini, öğretim sürecinin ne kadar etkili olduğunu açıklaması (değerlendirme) son sırada yer almıştır. Öğretme, en geniş anlamıyla da öğretmeyi sağlama etkinlikleridir. Öğretme etkinlikleri kişide davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla bir kişi ya da grup tarafından düzenlenebileceği gibi, bilgisayar, televizyon, film, kitap gibi çeşitli materyallerde yer alan görsel ve yazılı sembollerle de sağlanabilir (Fidan,

1996; Akt. Can, 2005). Öğretmenlerin görsel ipuçlarını diğer ipucu türlerine oranla daha önemli görmeleri ipuçlarının önemini farkında olmalarını doğrulamaktadır. Görsel ipuçların önemine yönelik Pierce ve Schreiberman (1994) tarafından yürütülen bir araştırmada, otistik çocuklara günlük yaşam becerilerinin öğretiminde resimli ipucuna dayalı olarak gerçekleştirilen kendine yönerge vermenin etkili olup olmadığı ve bu etkinlikler sırasında olumsuz davranışlarda bir azalma gerçekleşip gerçekleşmeyeceği incelenmiştir. Araştırma bulguları, otistik çocuklara günlük yaşam becerilerinin öğretiminde resimli ipucuna dayalı olarak gerçekleştirilen kendi kendine öğretimin etkili olduğunu ve bu etkinlikler sırasında olumsuz davranışlarda azalma gerçekleştiğini, tüm deneklerin uygulamacının yokluğunda da becerileri tamamladıklarını, genelleme ve kalıcılığın sağlandığını göstermektedir (Akt. Özkan, 2007).

Öğretim sürecinde kullanılan ipuçları verilirken dikkat edilmesi gereken 6 ölçüt verilmiştir. Öğretmen adayları bu ölçütlerden öğretmen deneyimini tamamen önemli görmüşler ancak diğer ölçütleri oldukça önemli görmüşlerdir. Öğretmen adaylarının öğretim becerilerini kazanmaları öğretmenlik uygulaması sırasında verilen ipucu ve dönütler mümkün olmaktadır. Ancak başta ipucu olmak üzere öğretimin niteliğini etkileyen tüm değişkenlerin doğru zaman ve yerde kullanılması gerekir. Erbaş ve Yücesoy (2002) yaptıkları araştırma sonucunda öğretmen adaylarına ipucu ve pekiştirme kullanımının kazanılmasında anında dönüt vermenin gecikmiş dönüt vermeye göre daha etkili olduğunu göstermişlerdir. Eğitim durumunda, hedef davranışlar öğrenciye kazandırılırken aşamalı sıraya uyulması; ipucu, düzeltme, dönüt, pekiştirme uygun yer ve zamanda kullanılması; öğrenci katılmasının sağlanması; uygun öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve tekniklerle akıl yürütmelerin iç içe düzenlenmesi gerekir (Sönmez, 2001). Öğretim sürecini

etkileyen değişkenlerin birbirinden kopuk ya da tutarsız kullanılması etkisini azaltabileceği gibi tamamen etkisiz hale de getirebilir.

Öğretmen adayları, öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının işlevleri ile ilgili 15 görüşten konuya ilgi ve dikkat çekilmesi ile öğrencilerin güdülenmesi görüşünü tamamen önemli bulmuşlar, ancak diğer görüşleri oldukça önemli bulmuşlardır. Öğretmen adaylarının ipuçlarının işlevini oldukça ve tamamen önemli görmeleri onların ipuçlarının işlevini kavradıklarını göstermektedir. Dayı ve Özyürek (2011) yaptıkları bir araştırma sonucuna göre deneklere ipucu ve dönüt verilerek ve sadece dönüt verilerek yapılan uygulamanın, öğretme becerilerinin edindirilmesinde etkili oldukları, az da olsa ipucu ve dönüt verilerek yapılan öğretimin sadece dönüt verilerek yapılan öğretimden olumlu yönde farklı olduğu görülmüştür. Bu sonuç başta ipucu olmak üzere öğretimin niteliğini etkileyen değişkenlerin öğrenme sürecindeki önemini ortaya koymaktadır. Tekin'e (1999) göre, öğrenciye uygun ipucunun belirlenmesinde şu kurallara dikkat edilmelidir. (a) Öğrencinin vücudu üzerinde en az kontrol gerektiren ancak en etkili olan ipucu seçilmelidir. b) Gerekli durumlarda ipucu türleri birleştirilerek birlikte kullanılmalıdır. (c) Davranışla doğrudan ilgili ve en doğal ipucu türü seçilmelidir. (d) İpucu sadece öğrenci dikkatini yönelttiği durumlarda sunulmalıdır. (e) İpucu öğrenciyi destekleyici biçimde ve öğretim atmosferi içinde sunulmalıdır.

Öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanılan ipuçları türleri ile ilgili görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının ipuçlarının etkili olduğu öğeler, ipuçları verilirken dikkat edilecek ölçütler ve ipuçlarının işlevleri ile ilgili görüşleri cinsiyeti göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. İpuçları ile ilgili görüşlere kadın öğretmen adaylarının katılma düzeylerinin ortalaması erkeklere göre daha yüksektir. Öğretmen adaylarının ipucu türleri ve ipuçlarının etkili olduğu öğelerle ilgili görüşleri bölümlere göre anlamlı bir

farklılık göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının ipuçları verilirken dikkat edilecek ölçütler ve ipuçlarının işlevleri ile ilgili görüşleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. İpuçları verilirken kullanılan ölçütler ve ipuçlarının işlevleriyle ilgili görüşlere katılma düzeylerinin ortalaması Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ile Tarih ve Coğrafya bölümü öğretmen adaylarının Felsefe- Sosyoloji bölümü ile diğer bölümü öğretmen adaylarına göre daha düşüktür. Bu sonuçlara göre, öğretmen adayları öğretim sürecinde kullanılan ipuçlarının önemini farkında oldukları, görsel ipucu türlerine daha çok önem verdikleri, ipuçlarının ne öğretilmesi konusunda etkili olduğu ve ipuçlarının işlevlerine önemli ölçüde katıldıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin ipuçlarına yönelik görüşleri değişik boyutlarda araştırılmalı ve elde edilen sonuçlara göre çözümler üretilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aslan, M. ve Sağlam, M. (2017). Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Uygulama Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, S.62: 33-50.
- Aydın, A. (2012). Çeşitli Ülkelerin Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programlarında Benimsenen Öğrenme Anlayışları ve Öğrenme Yolları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, C/S. 5(8): 143-168.
- Birkan, B. (2013). Otizmlili Çocuklara Bağımsızlık, Sosyal Etkileşim ve Seçim Yapmayı Kazandırma. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, C/S. 14(1): 61-76.
- Can, Ş. (2005). Öğrenme- Öğretimde İpuçları ve Pekiştiricilerin Rolü. *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14: 97-109.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen Ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C/S. 6(4):

- 693-712.
- Dayı, E.D. ve Özyürek, M. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretme Becerilerini Edinmelerinde, İpucu ve Dönüt Birlikte ve Sadece Dönüt Verilerek Yapılan Uygulamaların Etkililikleri ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 21: 33-64.
- Erbaş, D. ve Yücesoy, Ş. (2002). Özel Eğitim Öğretmenliği Programlarında Yer Alan Uygulama Derslerini Yürütürken Kullanılan İki Farklı Dönüt Verme Yönteminin Karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C/S. 2(1): 109 -120.
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. London, Thousand Oaks, Sage Publications, New Delhi.
- Güven, Bülent (2013). *Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar*. (Ed. Şeref Tan) Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: PegemA Yayınları.
- Kaiser, H.F. (1974). An Index of Factorial Simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36.
- Kara, Y. ve Koca, A. (2004). Buluş Yoluyla Öğrenme ve Anlamli Öğrenme Yaklaşımlarının Matematik Derslerinde Uygulanması. *İlköğretim Online E-Dergisi*, C/S. 3(1): 2-10.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Mirzeoğlu, D. E., Palas, İ., Özcep, C. ve Alparslan, S. (2007). Pekiştireç ve Dönüt İle İşlenen Serbest Cimnastik ve Halk Oyunları Ünitelerinin Bilişsel ve Devinişsel Alanlardaki Erişli Düzeylerine Etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, C/S. 5(1): 29-36.
- Özbek, R. (2008). *Öğrenme- Öğretme Süreci*. (Ed. Gürbüz Ocak) Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: PegemA Yayınları.
- Özçelik, D. A. (1988). *Eğitim Programları ve Öğretim* (Genel Öğretim Yöntemi). Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özkan, Ş. Y. (2007). Yetersizlik Gösteren bireylere Giyinme Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Alan Yazın Taraması. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, C/S. 8(1): 61-77.
- Pett, M.A.; Lackey, N.R. ve Sullivan, J.J. (2013). *Making Sense Of Factor Analysis*. Sage Pres.
- Sarı, A. (2018). Kavram Haritası ve Bilgisayar Destekli Öğretimin 7. Sınıf Öğrencilerinin Madde Konusundaki Kavram Yanılıgılarının Giderilmesine Etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, S.67: 29-47.
- Sönmez, V. (2001). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı* (Geliştirilmiş Doku-zuncu Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, M. (2015). *Öğretim Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Seçenek Yayınları.
- Tekin, E. (1999). Yanılışsız Öğretim Yöntemleri. *Özel Eğitim Dergisi*, C/S. 2(3): 87-102.
- Tertemiz, N. (2011). *Tam Öğrenme Modeli Ya da Okulda Öğrenme Kuramı*. (Ed. Sevil Büyükalan Filiz) Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları. Ankara: PegemA Yayınları.
- Usta E. ve Bozdoğan A.E. (2011). İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgisayar Kullanım ve Uzmanlık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, C/S. 1(32): 69-83.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Şahin, M. (2019). İpuçlarının Öğrenme ve Öğretme Sürecindeki Önemi, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7822>, Number: 74 Spring 2019, p. 15-28.